

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi stran. 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gldi. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

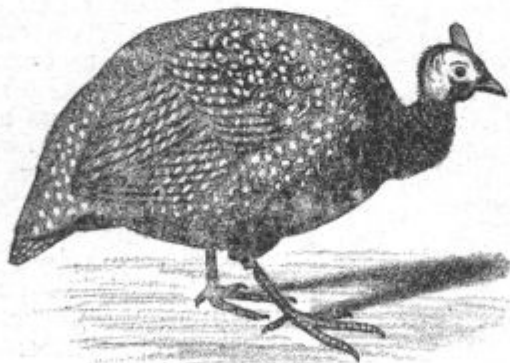
Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 18. V Ljubljani, 30. septembra 1893. Leto X.

Obseg: Pegatka. — Kisanje zelja. — Gorenjskim kmetom pravico ali pa — Ameriko. — Mir v hlevu za molzno živino. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Pegatka.

Pegatka (pod. 43.) je v Afriki doma. V starih časih so jo zelo čislali in Rimljani so jo gojili zelo skrbno, ker so močno cenili okusno njeno meso in pa jajca, katera so takega okusa, kakor pribina (vivkova). Da se danes tako malo ukvarjajo s pegatko, krivo je grdo njeno kričanje; človek, ki jo mora dalj časa poslušati, je kar trpeti ne more več. Pegatke so temnovišnjeve, srebrnosive in pa bele. Perje sicer ni kdo ve kako leskeče, vendar je zelo lepo. Na bolj ali manj temnovišnjevi polti so precj redno bele okroglaste pege, podobne biserom; zato tudi živali pravimo pegatka. Pegatka je tako velika, kakor navadna kokoš, postave pa je take, kakeršne jerebica; le noge ima daljše in pa daljši in tanjši vrat. Glava in vrhni del vrata sta gola, na sredi vrata je perje zelo kratko, niže doli pa vedno daljše. Pegatka ima kratka krila, rep pa ji visi, kakor jerebici. Noge so rdeče in ravno tak tudi kljun. Na glavi ima pegatka rožen izrastek, čelado, kateri je pri samci daljši kakor pri samici. Vender pa razloček v čeladini velikosti ni tolik, da bi po njem človek mogel ločiti samca od samice; zgodi se celo, da ima kaka samica večje brade in večje čelado, kakor samec. Tudi perje imata oba popolnoma enako. Edini glas je zanesljiv znak. Samica se glasi: klok aht, klok aht, samec pa: četerek, četerek, rek, ek, ek. Če je samec dobre volje, glasi se

Podoba 43.

nepreneboma, in to je vzrok, da ga skoraj povsod kmalu odslove, če prav je lep. Pegat je prepirljivec in nažene vsakega petelina, celo purana. Pegatkina jajca so rdečkasta in imajo zelo trdno lupino. Vale pa pegatke zelo nerade. Zgodilo se je uže, da po več let ni hotela nobena obsedeti in so morali dati jajca valit kaki kokoši.

Kakor jajca divjih ptičev, tako so tudi pegatkina jajca skoraj vsa oplojena, kar kaže na notranjo krepkost te živali. Mladiči se izvale v štirih tednih in so tako ljubki, da ni zlepa bolj prijetne živalce. Pokriti so s finim sivorjavim in temnopasastim puhom, glavica ima rdeč kljunček in rdeče so tudi nožice. Pogled na tako ljubeznjivo in živahno stvarco je res ljubeč. Vzgoja pegatek pa ni lahka; dajati jim je treba krepke hrane, kakor sesekanih jajec ali še bolje mravljinčjih jajec. Sicer pa se opravljajo, kakor piščeta. Glavno je, da se živalce varujejo mokrote in da dobivajo dosti zelene hrane. Zrezane trave n. pr. pojedjo toliko, kolikor nobena druga perutnina, ker jim jo je treba, da dobro vspevajo.

Kisanje zelja.

Zelje je v domačem gospodarstvu posebne važnosti, ker nam je jako priljubljena jed. Rabi se presno za prikuho, ali pa kislo, kar je še najbolj v navadi. Ni je hiše, kjer bi ne rabili zelja. Zato sem se pa tudi na-

menil izpregovoriti nekaj besed o tem, kako se pripravi zelje za kisanje, da je posebno okusno in fino, ker prepričal sem se, da se v tej zadevi greši še prav mnogo, tako da je naposled zelje zelo slabo ali pa še celo neužitno.

Ko zelje popolnoma dozori, poreže se ter čedno otrebi vse gnilobe in druge nesnage, pa tudi zelenih listov, tako da ostane le bela glava. Le iz čisto osnaženih glav napraviti se da zelje, da je, kadar je kislo, lepe citronovorumene barve, katera očem posebno prija. Ako pa bi se za kisanje porabilo tudi zeleno listje, imelo bi kislo zelje neprijetno, temnozeleno barvo. Razrezati se mora zelje lepo in kolikor moči drobno; le tako napravljeno zelje jemlje se lahko iz posode, kadar se rabi.

Predno pa se zelje vloži v kad, treba jo je dobro pregledati, kajti od kar se je zadnje zelje vzelo iz nje, napravile so se morebiti na dnu kake luknje ali razpoke, skozi katere bi utegnili odtekati zelnica. Vsled tega bi zelje v kadi porujavelo, ostalo bi trdo ter bi se tako popolnoma izpridilo. Dobro je torej kad kakih 5—8 dni, predno se dene vánjo zelje, do vrha naliti z vodo ter jo tako pustiti. To pa je tudi uže zato koristno, ker jo je mogoče potem popolnoma osnažiti od znotraj. Jako napačno pa je, da semtertja puščajo v kadi vso nesnago prešnjega leta ter novonarezano zelje denejo kisat v neosnaženo posodo. Kakor povsod, povdarjati je treba tudi tukaj, da je in mora biti tudi pri kisanji zelja snaga vedno prva!

Ko je kad pripravljena, pripraviti se morajo tri deske, katere se položijo na potlačeno zelje, kadar je kad polna. Razume pa se, da deske ne smejo presegati dolgodosti dna. Kadi so namreč navadno tako napravljene, da se proti dnu počasi zožujejo, in ako bi bile deske predolge, uprle bi se v kad in zelje bi se gotovo izpridilo, če bi se ne opazilo to še v pravemu času.

Ko je vse to pripravljeno, očedi se primerna množina kamenja, katero mislimo naložiti vrhu zelja.*)

Kadar je kad pomita, osnažena in na svojem mestu, dene se vanjo kaka dva jerbasa razrezanega zelja ter se prav dobro potlači. Ko se to zgodi (ali pa tudi uže prej), potrese se po zelji kake dve pesti soli. Na to se zopet dene zelje in nanje sol ter se tako nadaljuje toliko časa, dokler ni posoda polna do vrha. V nekaterih krajih natresejo med zelje tudi nekoliko kuminovih zrn, kar mu daje posebno prijeten duh. Vrhu zelja polože se celi zelnji listi, tako da pokrijejo vse zelje. Na to se položijo deske, nanje pa se naloži kamenje. Kadar se nalaga kamenje, paziti se mora posebno na to, da se naloži ravnotežno, da se pri vsedanji zelja ne podere, kar se jako rado zgodi. Kad, v kateri se kisa zelje, imeti mora kakih 10 cm od zgornjega roba luknjo, skozi katero se po cevi odteka zelnica. Ko je kamenje naloženo, zalije se zelje z vodo do vrha kadi.

To so glavna vodila pri pripravljanju kislega zelja. Kdor se ravna po njih, pripravil si bo gotovo dobrega zelja, za kupčijo ali za domačo porabo. Zelje bo imelo prijeten duh in okus. Seveda je tudi pri uže kislem zelji vse leto posebno treba paziti na snago. Kdor ne bo vsak teden snažil svojega zelja po površji, začelo mu bo smrdeti in bo postalo neužitno.

Končno naj še omenim, da je treba vedno paziti na to, da zelje v kadi ne zmrzne, predno ni kislo. Zelje,

*Zeliti bi bilo, da bi se za stiskanje zelja napravila primerna priprava; ali do sedaj nisem še izvedel, da bi za to kje rabilo kaj drugega, kakor golo kamenje, kar je za kisanje zelja za domačo rabo tudi najceneje.

ki zmrzne med kisanjem, dobi bledo, neprijetno barvo in se nikdar polnoma ne skisa. „K.“

Gorenjskim kmetom pravico ali pa — Ameriko.

Resna beseda o razmerah na gorenjskih planinah.

I.

Nad vse kočljiva je zadeva, katero mislimo razpravljati v pričujočem članku. Nad desetletje vse kipi in vre v nas, kadar čujemo o vnebovpijočih krivicah, ki se gode gorenjskim planšarjem, a čakali smo in čakali, da poklicani možje naredo enkrat konec početju sebičnih mogotcev, pa čakali smo zastonj. Utegne nam kdo očitati: Če ste poznali zadevo, zakaj je niste obelodanili?! Da, poznali smo jo, a bali smo se pričeti, ker nam je pri srci uspevanje c. kr. kmetijske družbe in ker smo bili prepričani, da bi se pričela divja gonja proti kmetijski družbi, če bi posegli v to sršenovo gnezdo, in podtikali bi nam politiške namene. Zlasti zadnji čas so se razmere poslabšale in molčati smo morali, dasi smo videli, kako se zatira kmet; tisti pa, kateri bi lahko in bi morali kaj storiti, hodijo roko v roki z zatiralci ter na novo dokazujejo resnico pregovora. „roka roko umiva.“

Da smo se ujunačili ter ukrenili razpravljati zadevo gorenjskih pašnikov, zahvaliti se imamo slovenskemu politiškem dnevniku „Slovenec“, ki si je prvi upal izpregovoriti o ti za Kranjsko velevažni narodnogospodarski zadevi. Odločno povdarjamo, da nas vodijo le narodnogospodarski oziri. Vse one pa, ki so prizadeti, pozivljamo, da naj berejo izvrstne članke „Gorenjske planine v nevarnosti“ v „Slovenci“ št. 197., 198., 200. in 218. letošnjega letnika.

Da smo dali svojemu članku naslov: „Gorenjskim kmetom pravico ali pa — Ameriko“ povod nam je bil „Slovenčev“ odstavek:

„Bojim se, da se bodo tudi po Gorenjskem začeli kmalu razlegati sedaj še neznani žalostni klici: V „Ameriko, v Ameriko! ker tu nam ni moči več izhajati in živeti, kajti tu postajamo sužnji.“

Res je vse to, a „Slovenčev“ gospod dopisnik naj se nikar ne boji „da se bodo začeli kmalu razlegati ti do sedaj še neznani klici“, kajti misli o izselitvi so gorenjskim kmetom uže pričele rojiti po glavi in česar se „Slovenčev“ gospod dopisnik boji, to se je uže uresničilo. — Visoka vlada je spomladi objavila obsežno svarilo pred izselitvijo v Ameriko. Mi smo precej dejali, da to svarilo ne bo imelo uspeha. Ljudje ne gredo v Ameriko za zabavo, ampak ker morajo; nesrečne razmere, katerim niso sami vzrok, jih silijo k temu. Te nesrečne razmere imajo pa svoj temelj v naših slabih narodnogospodarskih odnošajih, katere boljšati je poklic vladin. Ako se Gorenjci res prično seliti v Ameriko, vzroki bodo tisti, katere navaja „Slovenec“ (glej gori!), a te vzroke odpraviti bodi skrb vlade, ki ima v ta namen vso moč v roki. Kaj pomaga državi, če živi v gorenjskih dolinah kopica ubožanih kmetov, če pade število živine za več tisočakov, če davčna sila izdatno opeša, če se prično ljudje trumoma izseljevati, kakor na Dolenjskem, če se godi škoda, ki je ne poravna pomnoženo število divjih koz (gamsov) in jelenov; kajti obrt, ki se peča z vzrejo gamsov in jelenov ne plačuje davkov in vojaki se tudi ne dajo nadomestiti s to zverjadjo. Svarilo pred izseljevanjem v Ameriko je podobno gospodarjevi bojzani pred ognjem, ki pa vender mirno gleda, kako njegovi hlapci mirno kade smodke na skednji, polnem slame.

V dveh rečeh se ne strinjamo z napominanimi članki v „Slovinci“, in sicer zato ne, ker se bavi le s planinami v tržiškem okraji in le z baronom Bornom. To pa ne bodi nikako očitane, ker vemo, da so se pisali dotični članki ravno zaradi najnovejših dogodeb v tržiškem okraji in da je pisalec omenjal samega barona Borna le iz potrebnih ozirov in ker se je morda bal konfiskacije listove. Seveda, kdor razmere pozna, ta je v dotičnih člankih lahko prav mnogo bral med vrstami.

To, kar se sedaj dogaja v tržiškem okraji, dogajalo se je in se še dogaja podobno ali na drugačen način v radovljiškem okraji. Zato hočemo mi obravnavati celo zadevo splošno in se ozirati na planinske razmere v kranjskem in v radovljiškem političnem okraji. Tudi barona Borna bomo pustili v miru, ker vemo, da bi ne bil nič dosegel, če bi ne bil imel iz kmetijskih žuljev plačanih pomagačev za seboj. Tudi s kranjsko obrtno družbo se iz istih vzrokov ne bomo bavili, čeravno so danes njeni glavni akcijonarji Born in drugi židje. Naša naloga je, iskati vzroke, kako je bilo mogoče priti do teh žalostnih razmer glede pravic na planinah, in sicer na videz v sporazumu s kmeti, a gotovo na njih veliko škodo in na škodo narodnogospodarskega napredka najlepšemu delu dežele naše. Še enkrat povdarjamo, da nimamo nič proti imenovani gospodi, saj se nikomur ne more braniti utešiti si želje po dobičku in športnem veselju na svoje stroške in po postavnem potu. Tudi ne bomo trdili, da so tem razmeram vzrok slabi zakoni, kajti vsak zakon se da zlorabiti, če ni varuha, ki bi to preprečil. Mi od te gospode ne moremo zahtevati, da svoje početje vravna v soglasji s težnjami prebivalstva naših gorenjskih planin, saj so tuji, kojim naša dežela in naš narod nista pri srci; zato je edino njih vodilo „za svoj denar svoj dobiček“. Oporekati moramo tudi uže naprej eventuelnim očitanjem, da nas je pri spisovanju tega članka vodilo sovraštvo do židov. Nikakor ne; kakor smo uže gori omenjali, pustimo osebe barona Borna in akcijonarjev obrtne družbe popolnoma na strani; gabi se nam tudi sovražiti koga samo zato, ker je žid. Tem manj pa moremo tukaj vpletati židovstvo, ker vemo, da so enake reči počeli tudi prav zelo konservativni kavalirji na Solnograškem in drugod, in slednjič, ker vemo, da moramo pripisati vse hudo, ki je zadelo gorenjske planšarje, žalibog na račun tistim našim sokristjanom, ki so se v potu svojega obraza trudili najti potov, po katerih je bilo mogoče vjeti in oslepiti kmeta, in onih, ki so s svojim vplivom te ljudi podpirali in kmete pregovarjali, oziroma silili, da naj se udajo na škodo svojemu interesu in državni koristi. Tem ljudem izključno velja naš boj, ker hočemo s številkami dokazati, da so ravnali nasprotno interesom dežele naše, da so provzročili nazadovanje gospodarstva na Gorenjskem in s tem oslabili davčno silo te pokrajine, da so vsled tega zanemarjali svoje dolžnosti, ker jim je bil privatni interes bolj pri srci, nego državni.

Kjer ni tožnika, tam ni sodnika; a v „Slovinci“ je nastopil prvi tožnik, ki je ojunčil tudi nas in upamo, da se nam pridružijo še drugi, upljivnejši tožniki, ki bodo izvabili vender enkrat tudi sodnika na dan, ki bo razpršil tlačitelje gorenjskih kmetov in rešil, kar se še da rešiti. — Če se v kašnem kraji ali mestu zgodi zapored več zločinov, ne da bi se posrečilo koga prijeti, potem stopijo osebe zločinčev popolnoma v ozadje in vsa krivda se pripisuje policiji, da premalo pazi, da ni sposobna i. t. d. Tudi v tej zadevi nas zanimajo gori ome-

njene osebe še le v drugi vrsti; tudi mi zvalimo krivdo na one, kateri so dolžni kmeta ščititi. Zato sklenemo današnji prvi članek s klicem: Kje ste varuhi deželne koristi?

Mir v hlevu za molzno živino.

Skoraj v vsakem hlevu za molzno živino se lahko opazi, da se prav nič ne gleda na neko, za molzno živino zelo važno zahtevo, in to je mir. Z začudenjem smo opazili na mnogih posestvih razumnih kmetovalcev, da molzna živina ves božji dan nima miru. Živinoreja zahteva po naših mislih osobito to le:

- 1.) Molzna živina naj uživa nekatere ure v dnevu popolen mir, tako da ob teh urah niti strežnikom ni dovoljeno stopiti v hlev.
- 2.) Nepoklicane osebe sploh ne smejo hoditi v hlev.
- 3.) Mir v hlevu za molzno živino naj se ohrani kolikor mogoče tudi takrat, ko imajo hlapci notri opravila.
- 4.) Med molžo naj bo mir. Osebe, ki molzejo, naj se ne razgovarjajo brez potrebe in naj ne kriče nad kravami, katere molzejo.
- 5.) Mir molzne živine naj se ohrani tudi s tem, da se krave krmijo strogo ob določenem času in isto tako molzejo.

V vsakem živalskem hlevu se delo lahko tako razdeli, da imajo živali tekom 24 ur vsaj dva daljša odmora, v katerih imajo popolen mir. Tedaj ne sme stopiti v hlev niti hlevsko osobje. Ako se pri trikratni molži in pri trikratnem krmljenju ne morejo dati trije daljši in popolnoma mirni odmori, naj pa krave vsaj dvakrat v miru prebavljajo in tvorijo mleko. Za ta opravila je treba miru, če hočemo, da se dobro izvrše. Odstraniti se mora vse, kar bi vzbudilo pozornost živali ali bi jim dražilo živce. Da tudi nezatno vznemirjanje ovira izločitev mleka, je razumljivo, da pa več in dalj časa trajajoči nemiri kravam, ki so navajene na mir, močno zmanjšajo množino mleka, to dokažem s številkami iz svoje izkušnje. Izročena mi je bila svoj čas kot gospodarskemu pomočniku (asistentu) tudi skrb za živalski hlev na državnem posestvu Pürglitz. Tamkaj sem uvedel tak hlevni red, da ob določenih časih ni smel prav nihče stopiti v hlev. Živina se je tega tako privadila, da so nekatere živali postale čudovito nemirne, ako je kdo stopil v hlev med določenim odmorom. Uvedli smo v hlevu stalno steljo in izkidavalo se je vsaka dva meseca. Tu pa se je pokazalo, da je množina mleka v onih dneh, ko se je kidalo (trajalo je to tri dni) zelo pala — povprečno 0.6 litra pri kravi na dan. Upalo množino mleka one dni, ko se je kidalo in krave ves dan niso imele miru, pokazal je pregled molznih zapiskov tudi prej, predno sem jaz uvedel strog hlevni red, upad pa je znašal pri kravi le 0.4 litra na dan. Pri povprečnem številu 72 molznih krav je znašala navadna množina mleka pri popolnem hlevnem miru 43 litrov, sicer pa 29 litrov več kakor tiste dni, kadar se je kidalo. Ravno ta števila pa po svoji razliki dokazujejo, da so dajale krave v normalnih časih pred uvedenjem strogega hlevnega reda na dan 14 litrov manj, t. j. na leto 5110 litrov. Ako stane 1 liter svežega (frišnega) mleka 15 vinarjev, znaša škoda na leto 766 kron in 50 vinarjev.

Strežniki naj ohranijo v hlevu mir, kolikor mogoče. Naj ne kriče nad kravami in naj jih ne pretepajo. Jeznoriti ljudje sploh niso sposobni za to opravilo in ne bodo nikdar dobili zaupanja pri živalih. Nasprotno, živali se razdražijo in postanejo neubogljive in trmaste.

Nepoklicanim osebam naj se sploh ne dovoli hoditi v hlev za molzno živino. Krave, ki imajo teleta, se vznemirjajo in izražajo svoj strah z mukanjem, kar vpliva tudi na druge krave.

Zlasti med molžo naj vlada mir; vsak šum naj se skrbno prepreči. Razdraženje, strah, nevolja o prenehanju grdem ravnanih provzročijo, da krava pridržuje mleko.

Drug vir vznemirjanja je, da se premnogokrat ne krmi in molze ob določenem času. Če dobe krave ne pričakovano veliko slast, ne da bi si jo utolažile, razdraži se živina časih prav močno, in to najneugodnejše vpliva na izločevanje mleka.

Če imajo krave mnogo mleka, pa se z molžo dolgo časa odlaša, postane vime preporno, tako da provzročita živalim težave in potrebo, da se izprazni. Pri planinskih kravah se kaže to prav jasno; krave pridejo namreč zjutraj in zvečer ob določenem času same ali pa na klic k planšarski koči, da se dadó pomolzti, potem pa se vrnejo druga za drugo na pašo. Krmiti in molziti se morajo krave natančno ob določenem času; uže razlika za četrt ure škoduje. Torej mir v hlevu za molzno živino!

„Gosp. Glasnik.“

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 155. vprašanje: Glede zatiranja stenice morem Vam tudi jaz sporočiti zanesljivo sredstvo, o katerem mislim, da je najboljšo, in to karbolinej. S karbolinejem naj se namažejo vsa mesta in skrivališča steničja. Jaz sem imel sobo tik kuhinje, v kateri je kar mrgolejo stenic. Skušal sem vsa mogoča sredstva, na pr. tudi petrolej, terpentin i. t. d., a vse zastonj. S karbolinejem sem pa nesnago popolnoma zatrl in enako tudi oni, ki so na moje priporočilo rabili karbolinej. L. K.

Vprašanje 161. Naredil sem letos vodovod. Ker dotični studenec daje v suši prav malo vode, naredil sem poleg njega rezervoar, iz katerega teče po 80 metrov dolgih jelševih ceveh voda v kuhinjo. Vodovod je čez noč zaprt s pipo, zjutraj pa ima voda vselej neprijeten duh, kakor kaka mlakuža. Tudi po lesu ima voda okus, a do tega mi ni toliko; neprilichen mi je le imenovani smrad, ker naredi vodo nepitno. Kaj naj naredim, da voda ne bo postajala taka? Omenjam, da teče zopet dobra voda, kadar se spraznijo cevi, da pa studenec ni toliko močen, da bi vodovod mogel pustiti teči celo noč. (L. D. v K.)

Odgovor: Vaša voda ima v sebi mnogo organskih snovi, ki se razkrojijo, kadar voda stoji, in dado potem vodi tisti neprijetni smrad. Sredstva, to razkrojevanje v ceveh preprečiti, ni; lahko si pa pomagata na prav priprost način, če namreč zaklopinco naredite pri rezervoarju, cevi pa čez noč izpraznite. Če bi zaradi zračnega pritiska ne hotela voda izteči iz zgoraj zaprtih cevi, narediti morate razven te zaklopinice še drugo, zračno, skozi katero pritisne zrak na vodo od zgoraj.

Vprašanje 162. C. kr. davkarja v Radovljici je letos naložila davek vsem tistim, ki po leti prevažajo osebe v Lescah in na Bledu. Nam se zdi to krivično, ker smo prav za prav kmetje in ker po tem takem morajo plačati obrtarino prav vsi kmetje, kajti večina išče kak postranski zaslužek; če ne s prevažanjem oseb, pa z vožnjo lesa, oglja, rude i. t. d. Prosimo obvestila, ali je res kmetovalec zavezan plačati obrtarino, če po leti ali sploh kedaj prevažajo osebe? (J. K. na B.)

Odgovor: Zaradi tega vprašanja smo se obrnili na „Wr. Landw. Zeitung“ in tam smo dobili ta le odgovor: Začasno prevažanje oseb in tovorov z uprežno živino kme-

tijsko ni podvrženo obrtarini. Vsled odloka c. kr. finančnega ministerstva z dne 10. septembra l. 1881., št. 27.566, se je odredilo v dogovoru s trgovskim ministerstvom in ministerstvom za notranje zadeve, da tisti gospodarji, ki le kratek čas v letu, in sicer po dovršenem domačem delu iščejo postranskega zaslužka s svojo uprežno živino, t. j. v prevažanju oseb, lesa, oglja, kamenja, rude i. t. d. niso zavezani prijaviti te obrti, če je kmetijstvo njih glavni zaslužek in če se pečajo s tem le začasno, t. j. ob gotovem času v letu. Le redno prevažanje za plačilo je podvrženo obrtarini. Vsled tega se ne sme predpisati davek za tako začasno prevažanje. — Če je prevažanje le začasno, t. j. nekaj časa trajajoče, ali redno, t. j. obrtno, razsodi se na podlagi dekreta dvorne pisarne z dne 3. novembra l. 1831. št. 23.950. Ta dekret smatra prevažanje tedaj za začasno, če ima dotičnik le toliko uprežne živine, kolikor je rabi za dobro gospodarjenje na domu in če s to živino le začasno služi denar, da laže izhaja s svojo kmetijo. Taka poraba živine je davka prosta. Pač pa mora plačati davek tisti, ki zaradi prevažanja za denar redi več živine, kakor je potrebuje za svojo kmetijo. — Iz tega se razvidi, da je večina blejskih in leških prevoščikov obrtarine prosta. K temu dostavimo še to le: Te dni je bil v Gradei „Touristentag“, ki je med drugim razpravljal, zakaj Štajerska v primeri z drugimi deželami ne napreduje glede prometa tujcev. Med drugimi vzroki so se posebno navajale slabe razmere glede prevažanja oseb z vozovi. To pri nas na Kranjskem velja še v večji meri, in ker je živahen promet tujcev v deželi velikega narodnogospodarskega pomena, bilo bi prav, če bi se ta reč podpirala, ne pa ovirala z nepotrebnim in vrhu tega neopravičenim obdavčenjem.

Vprašanje 163. Moji konji stoje v hlevu na gnoji; zato jih težko snažim in imajo slaba kopita. Sedaj mislim narediti lesena tla; nekateri pravijo da imam prav, drugi pa trdijo, da za kmetske konje niso taka tla, ker se konji na njih ne spočijejo tako, kakor na mehke gnoji. Kaj je pravo? (F. J. v P.)

Odgovor: Trditev, da se konji najbolje spočijejo na gnoji, prav za prav na stelji, je ena iz med onih kmetskih pravljic, ki niso ne le z ničemer utemeljene, ampak so kar naravnost neresnične. Ravno nasprotno je res. Na debelo naloženem gnoji ali na stelji se konji še utrudijo, ne pa spočijejo. Če konj stoji v taki staji, ne more biti drugače, kakor da vsaka noga dobi drugo višino; konj ne stoji mirno in če je še tako truden, vendar vedno prestavlja noge, ker ga utruja tako nenaravno stanje. Konj se more spočiti le na ravni staji, kakeršne pa gnoj nikdar ne da. Mehkoba gnoja pa sama na sebi prav malo izda, saj konj ne stoji na gnoji, ampak na trdih železnih podkvah. Res je mehko tla v konjskem hlevu dobra, a ne zaradi boljšega počitka, na katerega prav nič ne upljiva, ampak le zaradi ohranjenja kopit. Mehkoba pa tudi tukaj ne sega tako daleč, ker so lesena tla uže dovolj mehka in le tla iz opeke, šamota, kamenja i. t. d. so za kopita pretrda. Izvrstna so tla iz ilovice, če se ž njimi prav ravna; a pravilno ravnanje ž njimi provzroči preveč truda in dela. Če se pa z ilovičnimi tlemi slabo ravna, potem pa imajo ravno tiste velike napake, kakor gnoj. Scalnica in vsa mokrota mora proč izpod konja, da so kopita zdrava, drugače so nasledki mehke roge, ki se lušči na suhi cesti, potem strelna gniloba in slednjič rak. Kakšna kopita imajo zvečine naši gorenjski kmetski konji? Slaba, in sicer samo zaradi tega, ker stoje na gnoji. Mi Vam kar najtopleje priporočamo lesena tla, in sicer iz močnih borovih plohov, ki se poprej dobro napoje s karbolinejem. Tla naj vise, da se scalnica vedno odteka. Nastelje naj se le po noči; zjutraj naj se staje do čistega izkidajo in pometejo. Izkidana stelja naj se z vilami pretrese. Kar je še dobre, se posuši za porabo zvečer ali pri govedu, drugo se vrže na gnoj. Če boste tako

ravnali, imeli boste v hlevu snago, prihranili boste stelje, konji pa bodo imeli zdrava kopita.

Vprašanje 164. Je li kakako sredstvo uničiti podgane, katere mi delajo v mlinu veliko škodo? (A. K. v S. L.)

Odgovor: Podgane se uničujejo s pastmi, mačkami in strupom; a vrhu tega se mora to zatiranje podpirati s pridnim iskanjem rogov, koji naj se zazidujejo z malto, kateri primešajte zdrobljenega stekla. Pasti lahko vedno rabite, toda ž njimi gre počasi, zlasti če je podgan veliko. Opozorimo Vas, da je past po vsakem lovu treba v vreli vodi izprati, sicer se je podgane ogibljejo. Dobra mačka je skoraj najboljšo sredstvo za trajno lov podganjo. Če pa hočete vsaj v pričetku hitro uničiti mnogo podgan, priporočamo Vam strup, na pr. mišico, katero pa dobite v lekarni le na podlagi licence, katero Vam da okrajno glavarstvo. S strupom ravnajte tako le: Nastavite podganam na več mestih v skledicah jed, ki jo rade žro, na pr. mlečni močnik ali mlečno kašo. Jed potresite s sladkorjem. Podgane so kaj prebrisane živali in le počasi pridejo k nenavadni skledi. To jed jim dajajte teden dni ali tudi dlje, t. j. toliko časa, da do dobrega spoznate, da se so podgane privadile polagane jim jedi. Se le ko to spoznate, pričnite prav po malem primešavati v jed strupa, da jih tuj okus in duh zopet ne oplašči. Strupa se dene vsak dan nekoliko več med jed. Podgane prihajajo redno nad navajeno krmo in se gotovo vse ostrupe. Slabi uspehi pri zastrupovanju prihajajo le od tod, ker navadno nihče ne ravna tako, kakor smo tukaj popisali. — Samo ob sebi je umevno, da je paziti, da ne pridejo k strupu domače živali ali celo otroci.

Gospodarske novice.

* † **Gospod Janez Lukmann**, veletržec v Ljubljani, posestnik na Črnučah in 26 let član naše družbe, je umrl dne 16. t. m. Naj počiva v miru!

* **Na deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu** konča se tekoče šolsko leto konci oktobra t. l. Prihodnje šolsko leto se prične 3. novembra. Opozarjamo stariše, kateri imajo za to za naše kmetijstvo velevažno kmetijsko šolo sposobnih sinov, da jih precej upišejo, ker je visoki deželni odbor dovolil, da se plačujoči učenci smejo zglaševati do 20. oktobra t. l. Kdor hoče biti sprejet, naj zanesljivo vloži svojo prošnjo do tega dne pri vodstvu omenjene šole v Grmu poleg Novega Mesta. Sprejemajo se dečki, ki so ljudsko šolo dovršili z dobrim uspehom, ki so 16 let stari ter so čvrstega zdravja in lepega vedenja.

* **Na prodajo plemenih žrebic** težkega plemena, ki bo v pondeljek 9. oktobra v Ljubljani, opozarjamo gorenjske konjerejce. Podrobnosti je brati med uradnimi vestmi.

* **Premovanje govedi** bo 12. oktobra v Kostanjevici, 14. oktobra v Dobrepolji in 16. oktobra v Starem Trgu pri Loži. Program teh premovanj je med uradnimi vestmi.

* **Rinder der Karst- und Küstenländer. Erstes Heft. Krain.** To je naslov nemški knjigi, katero je izdalo c. kr. kmetijsko ministerstvo, spisal jo je pa odbornik naše družbe gospod državni poslanec in vodja kmetijske šole v p. Frančišek Povše. Knjiga je del obsežne razprave „Die öster-reichischen Rinder-Raßen“, katero je kmetijsko ministerstvo zasnovalo uže pred 15 leti. Pisatelj oddelka kranjskega, gospod Povše, je v gori napominanem zvezku na 103 straneh popisal našo goved na podlagi statističkih podatkov. Kar se pa tiče popisa posameznih vrst naše govedi, pa pisatelj ni zajemal iz uže razglašanih virov ali iz pismenih poizvedovanj, ampak je prepotoval v ta namen celo deželo, in ravno zato je knjiga velike vrednosti, ker je popis strokovnjaško pravilen in resničen. V knjigi najdemo popisane naravne in gospodarske podlage naši živinoreji, zlasti razmere o pridelovanju krme,

potem posamezne vrste govedi, kakor jih je našel pisatelj na svojem potovanju, nadalje okrbovanje govedi, pridelke govedoreje ter slednjič trgovino z govejo živino. Vsakemu, ki ume nemški in ki se zanima za gospodarske razmere naše dežele, priporočamo najtopleje to izvrstno knjigo, ki je na prodaj pri Viljemu Fricku na Dunaji.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 18. septembra 1893.

Seji je predsedoval družbeni predsednik gosp. ces. svetnik Ivan Murnik, navzoči pa so bili odborniki gg.: Franke, Folakovski, Povše, Šiška, Witschl, Žirovnik in tajnik Pirc.

Odbor vzame radostno na znanje Najvišo zahvalo za čestitko ob priliki rojstnega dneva Njeg. Velič. presvitlega cesarja.

Glede nakupa švicke plemene živine za družbeno gospodarstvo na Viči ukrene odbor potrebne naredbe.

V zadevi zakonskega načrta o zavarovanju proti škodi po nezgodah pri kmetijskih delalcih izreče se odbor soglasno proti načrtu, ker vidi v tem za naše razmere nepotrebem zakonu le veliko novo breme za kmetijski stan.

Ker zaradi pomanjkanja krme nič ne poprašujejo po plemenih bikih, ukrene odbor za letos opustiti nakup bikov plemenjakov, in sicer tem laže, ker odda vis. deželni odbor to jesen več število plemenjakov.

Vsled vprašanja c. kr. deželne finančne direkcije se izreče odbor, da bi bilo dobro dovoliti kolkovanje dolžnih pisem za posojila pri posojilnicah po lestvici I., kakor za menjice, in sicer tudi v tem slučaju, če dolžno pismo velja za več nogo 6 mesecev.

Odbor ukrene glede zatiranja sleparstva, ki se uganja s ponujanjem receptov za napravo umetnih vin, pridružiti se postopanju štajerske c. kr. kmetijske družbe.

Glede prodaje vode Bistrice tržaškemu mestu ukrene odbor na vprašanje c. kr. okrajnega glavarstva odgovoriti, da se strinja z mnenjem podružnice v Il. Bistrici in da prodaje vode iz kmetijskih ozirnov ne more priporočiti.

Kot odposlanca za enketo, ki bo zborovala pri deželnem odboru zastran načrta novega lovskega zakona, imenuje odbor gg.: državnega in deželnega poslanca Povšeta, župnika Hladnika na Črnem Vrhu, posestnika Jarca v Medvodah, posestnika M. Peruzija v Lipah in posestnika Egidija Kunovarja v Št. Vidu.

Prošnji neke podružnice za nakup poskusnega vinograda in druge podružnice za prispevek k napravi trtnice se oddata toplo priporočeni vis. deželnemu odboru.

Odlok c. kr. kmetijskega ministerstva, ki naznanja, da se pritrjuje nasvetom glede tečaja za ribiče, vzame se na znanje.

Na poziv c. kr. deželne vlade izreče odbor svoje mnenje o dveh prošnjah za semnje.

Zaradi določitve zavoda, ki naj bi prevzel kemijsko preiskavo vin, priporoča se c. kr. deželni vladi laboratorij tukajšne više realke, a le s pogojem, da so tarifi tisti, kakor na poskušališčih na Dunaji, oziroma v Klosterneuburgu.

Po rešitvi drugih manj važnih vlog sprejme slednjič odbor še nastopne gg. nove člane:

Jaklič Ivan, posestnik v Mošvaldu; Hočevnar Jože, posestnik v Žejah; Rozman Ignacij, posestnik v Prapročah pri Lešah; Vester Janez, posestnik na Spodnjem Otoku; Mihelič Janez, posestnik v Vošah; Avsenek Matevž, posestnik v Vrbnjah; Crenkelj Franc, posestnik v Piračici; Finžgar Jožef, pesestnik in gostilničar na Brezji; Janc Lovrenc, posestnik in cerkovnik v Mošnjah; Prešeren Andrej, posestnik v Gorici; Pangerc Janez, posestnik v Vrbnjah; Klander Franc, posestnik v Gorici; Ratar Gašper, mlinar v Mošnjah; Mežnarec Jožef, posestnik v Mošnjah; Kleindienst Jožef, posestnik

v Gorici; Pogačnik Valentin, posestnik v Mošnjah; Vovk Lovrenc, posestnik na Černivci; Papler Anton, posestnik v Vrbnjah; Janez Anton, posestnik v Vrbnjah; Pogačar Franc, posestnik v Zgor. Otoku; Resman Franc, posestnik v Gorici; Resman Janez, posestnik v Gorici; Florijančič Meta, gostilničarica na Zgor. Otoku; Zupan Andrej, kovač na Zgor. Otoku; Rozman Ignacij, učitelj v Mošnjah; Jerina Matevž, posestnik na Spod. Otoku; Mencinger Jože, posestnik na Spod. Otoku; Tonejec Jože, posestnik na Spod. Otoku; Jurgele Andrej, posestnik in župan v Mošnjah; Tomitsch Florijan, gostilničar v Kočevji; Hönigmann Ivan, mesar v Kočevji; Jaklitsch Matija, posestnik na Hribu; Plesnik Janez, posestnik v Solčavi; Knez Peter p. d. Perk, posestnik v Solčavi; Kovačič Anton, posestnik v Smrji; Košmelj Blaž, trgovski popotnik v Ljubljani; Legat Gregor, posestnik na Dovjem; Globočnik Andrej, posestnik v Mošnjah; Čuč Martin, posestnik v Brezji; Čehovin Matevž, posestnik v Senodolih; Simončič Miko, posestnik v Drašičih; Možina Janez, župnik v Rovtah; Petrovčič Anton, posestnik v Vel. Ubeljškem; Ranzinger Danijel, trgovec v Kočevji; Gril Jurij, mlinar v Stari Žagi; Jonke Hans, posestnik in gostilničar v Zgor. Moseljnu; Klemen Jože, posestnik v Šmihelu; Rott Gothard, župnik pri Stari Cerkvi; Valenčič Ivan, p. d. Sever, posestnik v Trnovem.

Prodaja plemenih žrebic.

Uvidevši veliko napako, da gredo najboljša žrebeta težkega plemena iz dežele in da po nekaterih krajih vzlic dobrim žrebcom ne more reja težkih konj tako napredovati, kakor bi labko, ker je premalo dobrih žrebetnih kobil, ukrenil je podpisani odsek reje težkih konj na Gorenjskem s tem pospešiti, da bode nakupil vsako leto nekaj najlepših odstavljenih žrebic ter jih potem po znižani ceni oddal konjerejem.

Vsled tega sedaj podpisani odsek razglasuje, da bode prodajal dne

9. oktobra t. l. dopoldne ob 9. uri plemene žrebice težkega plemena potom dražbe v Ljubljani v družbeni podkovski šoli.

Klicna cena bo polovica nakupne cene. Kupec se bo moral zavezati žrebico obdržati za pleme do prvega žrebeta, razen če bi se pokazalo, da je jalovka. Žrebice se bodo oddajale le konjerejem kranjskega, kamniškega in ljubljanskega okoliškega okraja.

Da bode podpisani odsek vedel kupiti zadostno število žrebic, prosi vse one, ki se mislijo udeležiti te dražbe, da to, če je mogoče, pismeno prijavijo podpisnemu odseku.

Samostalni konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 1. avgusta 1893.

Program o delitvi premij za govejo živino,

katere bodo

v Kostanjevici v četrtek 12. oktobra, v Dobropolji pri Vel. Laščah v soboto 14. oktobra in v Starem Trgu pri Loži v ponedeljek 16. oktobra t. l.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo in slavni deželni odbor kranjski sta na predlog c. kr. kmetijske družbe kranjske blagovolila dovoliti, da se napravijo delitve premij za govejo živino, in sicer v Kostanjevici 12. oktobra za okrajno glavarstvo Krško, v Dobropolji 14. oktobra za okrajno glavarstvo Kočevje in v Starem Trgu pri Loži 16. oktobra za okrajno glavarstvo Logatec, ter sta dovolila v ta namen potrebni denar.

Namen razstavi in delitvi premij je:

- a) da se živinorejci teh okrajev s primerjanjem goved izpodbudijo za napredek v živinoreji in se o njej pouče,

b) da se vidi uspeh, ki se je zlasti z deželno in državno podporo dosihdob dosegel pri reji naše domače goveje živine.

1.) Pravice do premij imajo vsi živinorejci dotičnega okrajnega glavarstva.

2.) Do 9. ure dopoldne mora vsa živina biti na mestu razstave, in sicer posebe junci, posebe telice in posebe krave privezane za ograjo. Vsak lastnik mora sam skrbeti, da ima njegova živina hlapca ali deklo, ki jej streže.

3.) Živina, katera hoče postati deležna premije, mora najmanj uže pol leta biti lastnina tistega gospodarja, ki jo razstavi. To mora razstavnik dokazati s spricalom svojega županstva.

4.) Možje, kateri bodo sodili o premošanji živine, izbere se po dotičnem predpisniku c. kr. ministerstva za kmetijstvo in se morajo ravnati po predpisih, za to določenih.

5.) Kdor je premijo dobil, mora se s posebnim pismom zavezati, da bode izpolnil vse, kar veleva imenovani ministerski predpisnik, ter da bode obdarovano govedo najmanj eno leto obdržal za pleme.

6.) V razstavo se pripuščajo:

junci (biki), ki so $\frac{1}{2}$ do 3 leta stari,

breje telice, ki so najmanj 2 leti stare,

molzne krave, ki so imele eno, dve, tri, štiri ali k večjemu 5 let.

Govedo sme biti izvirnega marijedvorskega, muriškega, beljansko-pinegavskega plemena in pa domača živina, mešana z zgoraj imenovanimi 3 rodovi ali pa tudi z drugimi plemenitimi rodovi, ali pa tudi čisto domača živina.

7.) Za lepo živino so določene za vsak okraj naslednje premije:

I. za biki 5 premij, in sicer ena za 25, ena za 20 in tri po 10 gold.

II. za krave 4 premije, in sicer ena za 20 in tri po 10 gold.

III. za breje telice 5 premij, in sicer ena za 20 in štiri po 10 gold.

Posestnikom, ki bodo pripeljali k premošanju v vseh oddelkih najlepšo goved, sme presojevalni odbor prisoditi vrhu gorenjih premij tudi priznansko diplomo za umno živinorejo in v posebnem slučaju izvenredno posebno premijo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, dne 15. septembra 1893.

Ivan Murnik s. r.,
predsednik.

Gustav Piro s. r.,
tajnik.

Listnica uredništva.

K. H. v Č. Živahne sadne kupčije se letos ni nadejati. Kam bi bilo s pridom prodati lepo namizno sadje, žalibog ne vemo, ker je kupčija z namiznim sadjem večinoma v takih rokah, od katerih se za kmeta ni nadejati ugodnosti. Mi imamo na Kranjskem prav veliko lepega namiznega sadja; če pa ga kdo hoče kupiti v Ljubljani, ga niti ne dobi. Če bi naredili v Ljubljani, na pr. vsako leto pred sv. Miklavžem, razstavo in trg za lepo namizno sadje v čednih zaboječkih in košaricah, težkih od 5 do 10 kg, prepričani smo, da bi reč vspela v korist sadjarstvu in sadjerejem; toda za ta namen ni v Ljubljani primerne prostora, in naša družba, ki bi v sedanjih razmerah edina mogla prirediti tako razstavo, tega ne more storiti, ker je njeno osebje preveč obloženo z drugim delom.

I. M. v K. Orehe kupujejo na debelo v Ljubljani vsi trgovci z deželnimi pridelki.

T. T. v L. Da Vaša junica ne sprejme, če tudi je bila večkrat pri raznih bikih, more biti vzrok napačno krmljenje ali pa bolezen „pojatnica“. O vsem tem smo uže ponavljaje pisali v našem listu. Toplo Vam priporočimo vprašati živinozdravnika.